

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

9.

akor je prišel Košana pogumen v grad, zanašajoč se na zlatnike, ki jih je vzel nekaj s seboj, ga je pred vrati v kancelijo le skrbelo, kako opravi. Ko je čakal, da bi se kdo na njegovo trkanje oglasil, se je oziral po hodniku, boječ se, da ne bi prineslo kod koga, ki bi ga nagnal,

preden bi mogel povedati pisarju, kaj želi. Pisar je že star mož, uvideven je, poslušal ga bo in mu po pravici povedal, ali je kaj upanja, da bi se odkupil in poslal potem sina v šole.

Iz kancelije ni bilo nikakega glasu.

»Pisar je nemara že naglušen,« je pomislil Košana in potrkal drugič tako močno, da je odmel v kancelijo in po hodniku.

To pot je pisar trkanje slišal.

»Naprej!« se je oglasil kakor iz velike daljave.

Košana je pritisnil kljuko in vstopil. V veliki dvorani je na drugem koncu blizu okna sedel za mizo star mož, plešast in upadlih lic. Pred seboj je imel odprte bukve in v rokah je držal gosje pero. Za njim in ob vseh stenah so bile police in na njih toliko debelih bukev, da bi jih bilo za več voz.

»V teh bukvah imajo nas vse zapisane in še vsak kos naše zemlje in vsako žival, da jih ne moremo ukaniti ne za roboto in ne za desetino. Srečen, kdor ni prišel v te bukve in je ostal sam svoj gospodar!« je mislil Košana, ko je obstal, da bi dvignil pisar glavo iznad bukev in ga poklical.

Čez trenutek je pisar res dvignil glavo in pogledal proti vratom.

»No?« je rekel.

Košana se je približal, se ustavil pred mizo in pozdravil pisarja, ki ga je gledal dobrohotno, a se kar zdrznil, ko mu je povedal, kdo je.

»Košana, pa si upaš v grad? Ali ne veš, da gospod grof noč in dan prekriči in kolne Graparja in tvojega očeta! Ali te je kdo videl? Ne? Potem imaš še srečo, ker če bi sporočili grofu, da si tukaj, bi zdaj ne stal pred menoj! Biriči bi te morali radi ali neradi zgrabiti in te odpeljati tja, kamor so tvojega očeta...«

Košana je poslušal pisarja in ob njegovih besedah mu je bilo

žal, da ni vzel Tonca s seboj, ki bi mu pomagal z nevidnostjo, če bi se stvari le tako zasukale, da bi se ne mogel drugače rešiti.

»Kaj te je prineslo v grad?« je povprašal pisar, ko je videl, kako je s svojimi besedami zmedel in prestrašil kmeta.

»Rad bi se odkupil, gospod,« je povedal Košana.

»Odkupil?« se je začudil pisar.

»Odkupil, da bi bil prost in bi mogel poslati sina v šole,« je nadaljeval Košana, ki se mu je kar dobro zdelo, da se more tako postaviti pred pisarjem.

»Sina v šole?« se je pisar še bolj začudil in ponovil vprašanje, kakor ne bi verjel svojim naglušnim ušesom ob želji, s kakršno ni prišel še nihče na grad, odkar opravlja kancelijske posle.

»Grapar mi je pravil, da se mu je v ječi prikazal moj oče in mu naročil, naj pošljem sina v šole,« je Košana po svoje povedal dogodek iz ječe in še menil, da mora željo rajnega očeta izpolniti, ker je gotovo potreben pomoči na onem svetu. Sin bi se izšolal, postal mašnik in s svetimi mašami pomagal rajniku.

»Šole stanejo,« je dejal pisar in majal z glavo.

Košana ga je gledal in je sklepal, da je njegova novica o očetovem naročilu moža močno prevzela.

»Če je oče tako naročil, bo že Bog kako pomagal, da bom vse zmožel. Saj je v zvezi z ječo še marsikaj, na kar se lahko zanašam,« je Košana namignil pisarju, ne da bi mu izdal svoje skrivnosti.

»Če bi jaz sam na svojo roko mogel kaj napraviti, bi ti ne delal težav. Črtal bi te iz teh bukev, da bi ne bil več grajski, in potem bi sina lahko poslal v šole. Pokazal in dokazal naj bi, da imajo tudi kmečki sinovi prav bistre glave. Tako pa ne morem. Če bi se hotel z zlatom odkupiti, bi ne šlo. Grof je tako divji, da bi še mene pri priči nagnal, ako bi stopil k njemu in mu povedal, kaj želiš. Nič ne bo, Košana, nič ne bo! Ne kaže drugega, ko da lepo doma molite za rajnega očeta,« je svetoval pisar in videti je bilo, da mu je žal, ker ne more ustreči.

»Grof gnije od tistega dne, ko je bil v ječi. Kaj, če bi mu jaz lahko pomagal spet do zdravja? Ali bi se potem dalo govoriti z njim, da bi se odkupil in bi mogel izpolniti očetovo naročilo?« je še vprašal Košana, zanašajoč se na Tonca.

»Nič ne morem obljubiti, a če je ta bolezen kaj v zvezi s tvojim rajnkim očetom in je o njej tudi kaj povedal, da veš, kako bi jo ozdravil, ne bi rekel dvakrat, da se ne bi grof, ki toliko trpi in mu ni mogel doslej nihče pomagati, tako omečil, da bi te sprejel in poskusil zdaj še na ta način priti spet do zdravja. Toliko ti morem danes reči, Košana. Ko bom govoril z gospodom grofom in bom videl, kaj opravim, ti pa že pošljem marenj,« je sklenil pogovor pisar.

Košana se je lepo zahvalil in odšel . . .

Žena, Bernardek in Tonca — vsi trije so ga težko čakali. Tonca je pripovedoval o graščaku in Graparju in je bil žalosten, da ga ni vzel Košana tudi to pot s seboj.

»Pomagal bi mu, ako bi bil graščak hud in ga ukazal zapreti,« je menil.

»O, saj boš lahko še pomagal!« je spregovoril Košana, ki je prav tedaj vstopil v izbo in ujel zadnje Tončeve besede.

»Ali si kaj opravil?« ga je vprašala žena.

»Sem in nisem,« je povedal mož in sedel za mizo.

¶ Bernardek je sedel k očetu in tudi Tonca je priskakljajal k njemu, ga s tal gledal in čakal, kaj še pove. Košana ga je vzel, posadil na koleno, prijel za roke in tleskal z jezikom, oponašajoč konjski topot. Toncu je bilo jahanje všeč in se je zasmel, vendar je pomislil, da bi ničesar ne izvedeli, kako je bilo v gradu, če bi predolgo jezdil.

»Ali bo smel zdaj Bernardek iti v šolo?« je zato vprašal Tonca in se zresnil.

Jahanja je bilo konec. Košana je začel pripovedovati od kraja do konca, kako je bilo v gradu in kaj mu je povedal pisar.

»Vidiš, Tonca, če ne bo šlo drugače, boš moral pomagati. Kakor si ozdravil mene in Bernardka, bi mogoče še graščaka,« je končal Košana in pogladil malega po laseh.

Tonca se je zamislil. Graščaka da bi ozdravil? Kako more Košana kaj takega želeti! Očeta mu je zaprl v najhujšo ječo, kjer je umrl, njega je preganjal, da je moral postati ropar, in bi ga bili tudi ubili, če bi ne bil pes letel za zajcem, Graparja je že spravil v ječo in mu vzel zlatnik, drugi ljudje pa so tudi že dosti pretrpeli in so vsi veseli, da gnije in ga črvi jedo pri živem telesu...

»Nak, graščak ne zasluži usmiljenja! Saj je vaš sovražnik!« je odvrnil Tonca in gtdo pogledal, kakor bi bil pred njim graščak in bi mu hotel tako pokazati, da ga ne mara in mu zato tudi ne bo nič pomagal.

»Res je sovražnik, Tonca, a Bog nam zapoveduje, da moramo tudi sovražnike ljubiti in jim odpustiti, če nam kaj hudega storé. Tako so me poučili gospod pri fari, ko sem šel zadnjič in plačal mašo za rajnega očeta in sem trdo govoril o graščaku.«

»Če Bog tako zapoveduje, potem bom že pomagal,« se je vdal Tonca, ki ga je Košana nato odložil in šel po svojem delu. Za njim je odšla tudi žena in dečka sta ostala sama.

»Ali si videl pisarja, ko si bil v gradu?« je vprašal Bernardek malega prijatelja.

»Ne,« mu je povedal.

In je bilo Bernardku žal, da ga ni videl in mu ne more povedati, kake bukve ima. Drugih bukev ni videl razen tistih debelih, ki jih v cerkvi prenašajo z ene strani oltarja na drugo in bere gospod iz njih in o velikih praznikih tudi poje. Pa so take besede, da jih nobeden ne razume. Ali dela pisar take bukve, ko jih ima toliko po policah? In piše! Kako se to dela? Doslej je vedel pač, da se češplje pišejo, da se grozdje piše, ko začenja zoreti, o kakšnem drugačnem pisanju še ni slišal.

Tudi Tonca ni še nič takega slišal. Tonca celo bukev, o kakršnih je govoril Bernardek, ni videl. Samo take bukve, ki so rastle doma za hišo in v gozdu in rastejo tudi v gmajni, kjer z Bernardkom paseta, samo take bukve je videl in jih pozna. Ali take prenašajo v cerkvi in bere gospod z njih žir in je vesel in poje? Pa žir ni dober, medenke so boljše. Zakaj ne prenašajo rajši hrušk?

Bernardek se je smejal in mu začel razlagati, kakšne so bukve v cerkvi: da nimajo žira ne vej in ne debla, da so kakor lepo odrezan kos debelega črnega ploha, kadar so zaprte, a ko se odprejo, so bele in imajo liste, ki jih gospod obrača. Na teh listih, ki so drugačni kakor na drevju, so črna in rdeča znamenja, ki jih gospod pozna in ve, kaj pomenijo. In ko govori njih pomen, pravijo, da bere. Tudi lepe podobe so na listih. Ko je bil pri maši blizu oltarja, je gledal in vse to videl. Tako ve, kaj se pravi brati, a kako se piše in kaj je to, še ne ve. Zato mu je žal, da ni videl Tonca pisarja pri njegovih bukvah in pisanju, da bi mu povedal, kako dela.

Tudi Toncu je žal, še bolj žal ko Bernardku, ki že nekaj ve in razume o bukvah, on pa še nič, prav nič, čeprav mu je Bernardek razložil.

(Dalje.)

Radivoj Rehar:

Rogoz.

Legenda.

Ko je vročega poletnega dne prišel Zveličar s svojimi učenci v samotno judovsko vas na strmini nad reko Jordan, da bi učil nevedne, tolažil žalostne in zdravil bolne, se je zgodilo, da so prišli za Njim njegovi nasprotniki in Pilatovi najemniki, da bi ga ujeli in pred pismarje postavili. Zveličar pa, ki je vedel, da še ni prišel čas prerokbe in da še ni napočila ura Njegova, se jim je hotel izogniti in skriti. Zapustil je torej vas na bregu in se je napotil po goli strmini proti reki Jordanu.

Tako je stopal preganjani Učenik po od vročega sonca izžgani in od žeje zevajoči zemlji in iskal kotička, kamor bi se skril. Toda kamorkoli se je ozrl, povsod je bila sama žalostna in izsušena goličava. Nikjer ni bilo drevesa ali grmička, kamor bi se bil mogel zateči in žalosten in potrj je prispel do bregov široke reke Jordana. Pa glej, tudi tam je bilo vse golo in pusto — le čisto ob vodi je gnala iz vlažne zemlje svoja travi podobna stebela skromna pritlična rastlina. Do nje je tedaj stopil Gospod in legel med njeno bilje; in glej: bilje ga je spoznalo in je pričelo tako naglo rasti, da ga je v trenutku vsega preraslo in prekrilo, da bi ga še lastni Njegovi učenci ne bili mogli najti.

Tako zakrit z visokim biljem je čakal Učenik, da so odšli njegovi zasledovalci in da je na izžgano pokrajino legel prijeten večerni hlad. Tedaj se je Gospod dvignil, se ozrl po gostoljubnem bilju, ki mu je bilo s svojo naglo rastjo pripravilo varno skrivališče, in dejal:

»Ker si me skrilo pred zasledovalci, ki so mi po življenju stregli, bodi znamenje in priča darovanja za poveličanje Sinu človekovega. Prešli bodo časi in narodi, ti pa boš od vekomaj do vekomaj v moji roki kakor žezlo vladarjevo!«

Tedaj je odšel Učenik dalje po svoji poti, a ko je napočil napovedani trenutek in se je izpolnilo sporočilo prerokovo, je zatrepetal v Njegovi roki žezlo kraljevo — cvetno steblo rogozovo, ki ga je bil ob reki Jordanu skril pred zasledovalci. In kjerkoli je upodobljeno trpljenje Njegovo, je upodobljen v Njegovi roki tudi — rogozov cvetni bêt...